YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

28 päivänä maaliskuuta 2001 *

Asiassa T-144/99,

Euroopan patenttiviraston hyväksymien asiamiesten instituutti, kotipaikka München (Saksa), edustajinaan asianajajat R. Collin ja M.-C. Mitchell, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään E. Gippini Fournier, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

jossa kantaja vaatii, että yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (IV/36147 — Euroopan patenttiviraston hyväksymien asiamiesten instituutin menettelysäännöt (EPI)) 7 päivänä huhtikuuta 1999 tehdyn komission päätöksen 1999/267/EY (EYVL L 106, s. 14),

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. W. H. Meij sekä tuomarit A. Potocki ja J. Pirrung,

kirjaaja: hallintovirkamies G. Herzig,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 9.11.2000 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asiaa koskevat oikeussäännöt

1 Eurooppapatenttien myöntämisestä tehdyllä yleissopimuksella (jäljempänä yleissopimus), joka on allekirjoitettu 5.10.1973 Münchenissä, on perustettu sopimusvaltioiden yhteinen keksinnöille myönnettäviä patentteja koskeva oikeusjärjestelmä.

2 Yleissopimuksella perustettiin Euroopan patenttijärjestö, jonka tehtävänä on myöntää eurooppapatentteja.

3 Järjestön elimet ovat Euroopan patenttivirasto (jäljempänä virasto) ja hallintoneuvosto. Euroopan patenttivirasto myöntää patentteja hallintoneuvoston valvonnan alaisuudessa.

4 Yleissopimuksen 134 artiklan mukaan ainoastaan patenttiasiamiehet, jotka on kirjattu viraston kyseistä tarkoitusta varten ylläpitämään luetteloon, voivat edustaa luonnollisia tai oikeushenkilöitä yleissopimuksen mukaisissa menettelyissä.

5 Euroopan patenttijärjestön hallintoneuvosto hyväksyi 21.10.1977 kaksi asetusta:

— ensimmäinen on annettu yleissopimuksen 134 artiklan 8 kappaleen b kohdan nojalla ja se koskee viraston hyväksymien asiamiesten instituutin perustamista (jäljempänä asiamiesinstituutti)

— toinen on annettu yleissopimuksen 134 artiklan 8 kappaleen c kohdan nojalla ja se koskee asiamiesinstituutin kurinpitovaltuuksia patenttiasiamiehiä kohtaan.

6 Asiamiesinstituutti on kaupallista hyötyä tavoittelematon yhteenliittymä, jonka menot katetaan ennen kaikkea jäsenmaksuista peräisin olevista instituutin omista

varoista. Sen tehtävänä on muiden tehtävien ohessa tehdä yhteistyötä Euroopan patenttijärjestön kanssa patenttiasiamiehen ammattiin liittyvissä erityisesti kurinpitoa koskevissa kysymyksissä, sekä tarkkailla jäsentensä ammattipätevyyttä Euroopassa ja huolehtia varsinkin suosituksia laatimalla siitä, että sen jäsenet noudattavat ammatillisia menettelysääntöjä.

7 Kaikki patenttiasiamiesluetteloon merkityt henkilöt ovat asiamiesinstituutin jäseniä.

8 Asiamiesinstituutin jäsenet valitsevat itselleen edustajiston. Edustajistolla on oikeus antaa ammattietiikkaa koskevia suosituksia patenttiasiamiesten kurinpitosäännösten asettamin rajoituksin (asiamiesinstituutin perustamista koskevan asetuksen 9 artiklan 3 kohta).

9 Asiamiesinstituutin edustajisto on tällä tavoin laatinut ammatilliset menettelysäännöt (jäljempänä menettelysäännöt).

10 Harhaanjohtavaa mainontaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 10 päivänä syyskuuta 1984 annetun neuvoston direktiivin 84/450/ETY (EYVL L 250, s. 17), sellaisena kuin se on muutettuna 6.10.1997 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/55/EY (EYVL L 290, s. 18) (jäljempänä direktiivi), jolla direktiiviin sisällytettiin vertaileva mainonta, 3 a artiklassa säädetään, että vertaileva mainonta on sallittua sillä edellytyksellä, että se ei ole harhaanjohtavaa.

11 Direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Tämän direktiivin säännökset eivät estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai ottamasta käyttöön ammatillista toimintaa koskevia kieltoja tai rajoituksia ammatillisten palvelujen mainonnassa riippumatta siitä, annetaanko ne suoraan vai ovatko ne ammatillisen toiminnan sääntelystä jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan vastaavan elimen tai järjestön antamia."

12 Direktiivissä jäsenvaltioille direktiivin säännösten noudattamiselle asetettu määräaika päättyi 23.4.2000.

Kanteen perusteena olevat tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

13 Asiamiesinstituutti ilmoitti komissiolle 17.7.1996 menettelysäännöistä, sellaisena kuin ne ovat viimeksi muutettuina 7.5.1996, saadakseen 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 2 ja 4 artiklan mukaisen puuttumattomuustodistuksen tai, jollei tämän myöntäminen olisi mahdollista, poikkeusluvan.

14 Ilmoitus oli seurausta komission asiamiesinstituutille 18.11.1995 lähettämästä väitetiedoksiannosta, joka tehtiin sen jälkeen, kun Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautunut patenttiasiamies oli 8.6.1992 tehnyt kantelun.

15 Komission edustajat lähettivät asiamiesinstituutille varoituskirjeen 18.12.1996. Siinä ilmoitettiin, ettei poikkeusta voida myöntää sellaisille mainostuskieltoa koskevien menettelysääntöjen määräyksille, jotka perustuvat hatariin ja epätarkkoihin käsitteisiin, eikä myöskään määräykselle, joka koskee jäsenille annettua ohjetta kohtuullisesta palkkiotasosta.

16 Asiamiesinstituutti ilmoitti komissiolle menettelysääntöjen uudesta versiosta 3.4.1997, mutta kyseistä versiota ei pidetty tyydyttävänä. Komission edustajien kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen asiamiesinstituutti toimitti 14.10.1997 komissiolle version menettelysäännöistä, sellaisina kuin ne ovat viimeksi muutettuina 30.9. ja 3.10.1997.

17 Menettelysääntöjen viimeisimmässä versiossa säädetään muun muassa seuraavaa:

"2 artikla — Mainonta

a) Mainonta on yleisesti ottaen sallittua, kunhan se on totuudenmukaista ja puolueetonta ja noudattaa keskeisiä periaatteita eli lojaliteettia ja ammattisalaisuutta koskevia periaatteita.

b) Mainonta on poikkeuksellisesti kiellettyä seuraavissa tapauksissa:

1) jäsenen ammatillisten palvelujen vertailu toisen jäsenen tarjoamien palvelujen kanssa;

— —

3) toisen ammatillisen yhteisön nimen mainitseminen, jollei jäsenen ja tällaisen yhteisön välillä ole kirjallista sopimusta;

— —

5 artikla — Suhde muihin jäseniin

— —

c) Jos jäsen tietää tai epäilee yksittäisen tapauksen olevan toisen jäsenen käsiteltävänä, hän ei saa ilmaista mielipidettään tästä tapauksesta asiakkaalle, jota tapaus koskee, jollei asiakas ilmoita haluavansa itsenäistä lausuntoa tai haluavansa vaihtaa asiamiestä. Jäsen voi ilmoittaa tästä toiselle jäsenelle vain jos asiakas suostuu tähän.

— — "

18 Komissio teki 7.4.1999 päätöksen 1999/267/EY EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (IV/36147 — Euroopan patenttiviraston hyväksymien asiamiesten instituutin menettelysäännöt (EPI)) (EYVL L 106, s. 14; jäljempänä päätös).

19 Kyseisen päätöksen 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan määräyksiä ei perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan määräyksiä ei ETA-sopimuksen 53 artiklan 3 kohdan nojalla sovelleta 30 päivänä syyskuuta ja 3 päivänä lokakuuta 1997 annettujen menettelysääntöjen toisintojen 2 artiklan b kohdan ensimmäisen ja kolmannen alakohdan määräyksiin, joissa patenttiasiamiehiltä kielletään vertailevan mainonnan käyttö, sekä 5 artiklan c kohdan määräyksiin, sikäli kuin tällä määräyksellä voidaan kieltää tai vaikeuttaa palvelujen tarjoamista käyttäjille, jotka ovat jo olleet toisten patenttiasiamiesten asiakkaita tiettyä tapausta käsiteltäessä.

Poikkeus on voimassa 14 päivästä lokakuuta 1997 23 päivään huhtikuuta 2000."

20 Kantaja on nostanut nyt käsiteltävänä olevan kumoamiskanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 14.6.1999 toimittamallaan kannekirjelmällä.

21 Kantaja on pyytänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 7.10.1999 toimittamallaan telekopiolla, että sille esitetään tietty asiakirja eli vastineessa mainittu 17.11.1998 annettu kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevän neuvoa-antavan komitean lausunto.

22 Komissio vetosi asetuksen N:o 17 10 artiklan 6 kohtaan ja totesi 25.10.1999 päivätyssä kirjeessään, että sillä ei ollut oikeutta antaa kantajalle tiedoksi kyseistä lausuntoa.

23 Brysselin asianajajien liiton ranskankielinen osasto toimitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 27.12.1999 väliintulohakemuksen, jossa se pyysi saada osallistua tähän oikeudenkäyntiin väliintulijana. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toisen jaoston puheenjohtaja hylkäsi tämän hakemuksen 22.2.2000 antamallaan määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

24 Kantaja teki 6.3.2000 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen toimittamallaan erillisellä kirjelmällä välitoimihakemuksen, jolla se pyysi päätöksen 1 artiklan täytäntöönpanon lykkäämistä 23.4.2000 alkaen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentti hylkäsi tämän hakemuksen asiassa T-144/99 R, Euroopan patenttiviraston hyväksymien asiamiesten instituutti vastaan komissio, 14.4.2000 antamallaan määräyksellä (Kok. 2000, s. II-2067) ja totesi, että oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.

25 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (toinen jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pyysi prosessinjohtotoimena asianosaisia vastaamaan istunnossa erääseen kysymykseen.

26 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 9.11.2000 pidetyssä istunnossa.

Asianosaisten vaatimukset

27 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa päätöksen siltä osin kuin se koskee menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäistä ja kolmatta alakohtaa sekä 5 artiklan c kohtaa

— jättää asian käsittelyssä huomioon ottamatta viittauksen kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevän neuvoa-antavan komitean 17.11.1998 antamaan lausuntoon ja lausunnosta johtuvat perustelut, jotka koskevat poikkeuksen rajoitetun voimassaolon oikeutusta ja implisiittisesti EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) soveltamista

— toissijaisesti kumoaa päätöksen siltä osin kuin siinä myönnetään menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäiselle ja kolmannelle alakohdalle ja 5 artiklan c kohdalle ainoastaan määräaikainen poikkeus

— velvoittaa vastaajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

28 Vastaaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Tutkittavaksi ottaminen

29 Suullisen käsittelyn aikana vastaaja katsoi, ettei kannetta voida tutkia, ja huomautti, että päätös on kantajalle myönteinen, koska siinä hyväksytään kantajan tekemä poikkeuslupahakemus.

30 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi työjärjestyksen 113 artiklan nojalla milloin tahansa jopa omasta aloitteestaan tutkia, onko asia jätettävä tutkimatta ehdottoman prosessinedellytyksen puuttumisen vuoksi, joiksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ovat EY 230 artiklan 4 kohdassa määrätyt kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytykset (asia C-313/90, CIRFS ym. v. komissio, tuomio 24.3.1993, Kok. 1993, s. I-1125, 23 kohta).

31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa ensin, että menettelysäännöt on annettu komissiolle tiedoksi vasta kantelun ja kantajalle lähetetyn väitetiedoksiannon jälkeen ja ensisijaisesti puuttumattomuustodistuksen ja vasta toissijaisesti poikkeusluvan saamiseksi.

32 Poikkeusluvan myöntäminen edellyttää lisäksi sitä, että kyseisten säännösten todetaan ennalta kuuluvan EY 81 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon piiriin (asia 32/65, Italia v. neuvosto ja komissio, tuomio 13.7.1966, Kok. 1966, s. 563 ja 590; Kok. Ep. I, s. 299). Näin ollen todetessaan päätöksen 1 artiklassa, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla voida soveltaa menettelysääntöjen riidanalaisiin säännöksiin, komissio on hylännyt implisiittisesti mutta välttämättömästi kantajan puuttumattomuustodistusta koskevan hakemuksen.

33 Tämän vuoksi sillä, että rikkominen todetaan nimenomaisesti ainoastaan päätöksen perusteluissa, ei ole merkitystä, koska kyseinen toteamus muodostaa perustan asiamiesinstituutin velvollisuudelle lopettaa rikkominen ja koska toteamuksen vaikutukset kantajan oikeudelliseen asemaan eivät ole riippuvaisia toteamuksen sijainnista päätöksessä (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966, Kok. 1966, s. 429, 492; Kok. Ep. I, s. 275).

34 Näin ollen päätöksellä on kiistämättä sitovia oikeusvaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa kantajan etuihin muuttaen tämän oikeusasemaa selvästi (ks. yhdistetyt asiat C-68/94 ja C-30/95, Ranska ym. v. komissio, tuomio 31.3.1998, Kok. 1998, s. I-1375, 62 kohta).

35 Kantajan oikeussuojan tarvetta ei voida epäillä varsinkaan, koska päätöksen kumoamisella kantaja palautettaisiin rikkomisen toteamista edeltäneeseen tilanteeseen (ks. vastaavasti asia 22/70, komissio v. neuvosto, tuomio 31.3.1971, Kok. 1971, s. 263, 60 kohta; Kok. Ep. I, s. 553).

Päätöksen 1 artiklan 1 kohtaa koskeva kumoamisvaatimus siltä osin kuin se koskee menettelysääntöjen 2 artiklaa

36 Kantaja vetoaa kolmeen kanneperusteeseen, jotka koskevat perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä sekä direktiivin 7 artiklan 5 kohdan ja EY 81 artiklan rikkomista.

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

37 Kantaja muistuttaa ensiksi direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa säädetystä poikkeuksesta ja katsoo, että komissio on päätöksessään jättänyt soveltamatta kyseistä poikkeusta sillä perusteella, että sitä voidaan soveltaa ainoastaan

"perustamissopimuksen määräyksiä noudattaen". Näin tehdessään komissio on kantajan mukaan suoraan kyseenalaistanut direktiivin 7 artiklan 5 kohdan laillisuuden suhteessa EY 81 artiklaan. Komission tehtäviin ei kuitenkaan kuulu sen ratkaiseminen, onko parlamentin ja neuvoston hyväksymä päätös laillinen.

38 Koska direktiivissä säädetään ammatillisen toiminnan hyväksi poikkeus, jossa sallitaan vertailevan mainonnan kieltäminen tai rajoittaminen, komission on selvitettävä, miten menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäisestä ja kolmannesta alakohdasta käyvät ilmi itse vertailevan mainonnan kieltoon liittyvät säännökset, jotka komission mukaan ovat EY 81 artiklan 1 kohdan vastaisia.

39 Koska tällaisia selvityksiä ei ole esitetty, EY 253 artiklaa on kantajan mukaan rikottu.

40 Komissio katsoo, ettei esitetty kanneperuste ole perusteltu.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

41 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 253 artiklassa määrätyissä perusteluissa on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava yhteisön toimielimen toimenpiteen perustelut siten, että henkilöille, joita toimenpide koskee, selviää toimenpiteen toteuttamisen syyt ja siten, että yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi valvoa toimenpiteen lainmukaisuutta (asia C-56/93, Belgia v. komissio, tuomio 29.2.1996, Kok. 1996, s. I-723, 86 kohta).

42 Nyt käsiteltävässä asiassa näyttää siltä, että päätöksen 42 perusteluk appaleessa käsitellään yksinomaan direktiivin 7 artiklan 5 kohdan tulkintaa ja vaikutuksia. Komissio toteaa kyseisessä perustelukappaleessa ensiksi, että kyseinen säännös ei merkitse automaattista poikkeusta ammattielinten antamille säännöille, toiseksi, että ei ole näytetty toteen, että asiamiesinstituutti olisi direktiivin kyseisessä artiklassa tarkoitettu järjestö, ja kolmanneksi, että perustamissopimuksen 85 artiklaa voidaan joka tapauksessa soveltaa.

43 Komission perustelut on näin ollen ilmaistu selkeästi ja yksiselitteisesti. Kantajan esittämät väitteet eivät tosiasiassa liity päätöksen perusteluihin vaan asiasisällön tutkimiseen (ks. vastaavasti asia T-84/96, Cipeke v. komissio, tuomio 7.11.1997, Kok. 1997, s. II-2081, 47 kohta).

44 Ensimmäinen kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Toinen kanneperuste, joka koskee direktiivin 7 artiklan 5 kohdan rikkomista

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

45 Kantaja väittää ensiksi, että vastoin kaikkia komission päätöksessään ilmaisemia epäilyksiä, virastoa ja tämän vuoksi myös asiamiesinstituuttia on pidettävä

direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitettuna ammatillisen toiminnan sääntelystä jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan vastaavana elimenä tai järjestönä.

46 Kantaja väittää seuraavaksi, että komission tekemä direktiivin 7 artiklan 5 kohdan tulkinta johtaa siihen, että säännöksellä ei ole vaikutuksia eikä mitään merkitystä. Tukeutuessaan EY 81 artiklaan komissio kyseenalaistaa mahdollisuuden kieltää vertaileva mainonta ammatillisen toiminnan osalta, minkä lainsäätäjä on kuitenkin tahtonut sallia.

47 Tosiasiassa direktiivi ei aiheuta mitään normihierarkiaa koskevia ongelmia perustamissopimukseen nähden. Lainsäätäjä on säätäessään mahdollisuudesta kieltää vertaileva mainonta ammatillisen toiminnan osalta ottanut huomioon EY 81 artiklan ja katsonut, ettei kyseinen kielto sinänsä ole tämän määräyksen vastainen. EY 81 artiklaa voidaan soveltaa näin ollen ainoastaan siinä tapauksessa, että vertailevan mainonnan kieltoa käytetään muihin kuin yleisen edun mukaisiin tarkoituksiin, esimerkiksi syrjivästi.

48 Komissio katsoo, että kantajan esittämä kanneperuste on perusteeton.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

49 Kuten komissio on todennut päätöksen 42 perustelukappaleen toisessa kohdassa, ei ole tarvetta päättää, voidaanko asiamiesinstituutti katsoa direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitetuksi ammatillisen toiminnan sääntelystä jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan vastaavaksi elimeksi tai järjestöksi.

50 Vaikka se olisikin tarpeen, normihierarkiaa koskevan periaatteen mukaan kyseisellä johdetun oikeuden säännöksellä ei voida poiketa perustamissopimuksen määräyksestä.

51 Lisäksi direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa mainitaan nimenomaisesti tämä periaate. Kyseisessä artiklassa säädetään, että jäsenvaltioilla on oikeus pitää voimassa tai ottaa käyttöön säännöksiä, joilla kielletään vertaileva mainonta ammatillisen toiminnan osalta "perustamissopimuksen määräyksiä noudattaen".

52 Toisin kuin kantaja on esittänyt, tällainen näkökulma ei johda siihen, että direktiivin 7 artiklan 5 kohta menettäisi tehokkaan vaikutuksensa tai että sitä pidettäisiin lainvastaisena.

53 EY 81 artikla voidaan panna täytäntöön ainoastaan sellaisen yksittäisen tapaustutkinnan perusteella, jossa tutkitaan, täyttyvätkö täytäntöönpanon edellytyksenä olevat kriteerit, ottaen huomioon etenkin direktiivin 7 artiklan 5 kohdan konkreettiset soveltamissäännöt ja sen kussakin tapauksessa aiheuttamat seuraukset. Ei ole poissuljettua, että kyseisen tutkinnan seurauksena EY 81 artiklan 1 kohdan säännöksiä ei voida soveltaa.

54 Vaikka lisäksi oletettaisiin, että EY 81 artikla estäisi jäsenvaltioita käyttämästä direktiivissä säädettyä mahdollisuutta, ei voida hyväksyä sitä, että se mahdollistaisi poikkeamisen perustamissopimuksen säännöstä.

55 Näin ollen toinen kanneperuste on hylättävä.

Kolmas kanneperuste, joka koskee EY 81 artiklan rikkomista

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

56 Kantaja toteaa, että yhteisön tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (asia 33/74, Van Binsbergen, tuomio 3.12.1974, Kok. 1974, s. 1299; Kok. Ep. II, s. 385; asia 71/76, Thieffry, tuomio 28.4.1977, Kok. 1977, s. 765; Kok. Ep. III, s. 385 ja asia C-55/94, Gebhard, tuomio 30.11.1995, Kok. 1995, s. I-4165) ammattietiikkaa koskevilla säännöksillä on oltava yleisiin syihin perustuva päämäärä. On siten katsottava, että ammattietiikkaa koskevat säännökset ovat välttämättömiä rule of reason -säännön soveltamisen takia, eikä säännöksiin voida soveltaa EY 81 artiklan 1 kohtaa.

57 Kantajan mukaan vertailevan mainonnan kielto on näin ollen tarpeellinen yleistä etua koskevan säännellyn toiminnan yhteydessä eikä kiellolla ole kilpailua rajoittavaa vaikutusta. Nyt käsiteltävässä asiassa kielto perustuu hienotunteisuuteen, arvokkuuteen ja tarpeelliseen kohteliaisuuteen, joiden on vallittava ammatin harjoittamisessa. Kiellolla taataan se, että säännellyille ammateille, joiden harjoittajat harjoittavat yleistä etua koskevaa toimintaa, asetettua ammattietiikkaa noudatetaan.

58 Kyseessä olevan ammatin kaltaisessa ammatissa menestyksen tulisi kantajan mielestä perustua pikemminkin ansioihin kuin mainonnan aiheuttamaan vetovoimaan, millä suositaan asiamiehiä, jotka ovat vahvimmassa taloudellisessa asemassa.

59 Kyseiset periaatteet ovat kantajan mukaan lisäksi direktiivin 7 artiklan 5 kohdassa tarkoitetun ammatillista toimintaa koskevan vertailevan mainonnan kiellon perustana. Näihin ammatteihin liittyviä suoritteita, jotka kuuluvat monitahoiseen kokonaisuuteen, ei suurimmassa osassa tapauksia voida objektiivisesti vertailla keskenään.

60 Kantaja toteaa lopuksi, että asiamiehiä koskevan vertailevan mainonnan kiellolla on ainoastaan marginaalinen ulottuvuus. Kielto on rajoitettu poikkeus mainonnan vapauden periaatteesta ja sen ainoana tarkoituksena on estää se, että mainonnasta tulisi vilpillistä ja harhaanjohtavaa.

61 Komissio katsoo, että menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan sekä ensimmäisessä että kolmannessa alakohdassa kielletään vertaileva mainonta ja siinä asetetaan siten kilpailunrajoitus.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

62 Ensiksi on todettava, että kantaja ei riitauta kyseessä olevien markkinoiden määrittelyä eikä vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan eikä myöskään sitä, että asiamiesinstituutti katsotaan EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi yritysten yhteenliittymäksi ja että menettelysäännöt katsotaan kyseisessä määräyksessä tarkoitetuksi yritysten yhteenliittymän päätökseksi.

63 Esillä olevassa kanteessa on näin ollen kyse ainoastaan siitä, ovatko menettelysääntöjen 2 artiklan riidanalaiset säännökset siltä osin kuin niissä kielletään patenttiasiamiehiä koskeva vertaileva mainonta, EY 81 artiklassa tarkoitettuja kilpailunrajoituksia.

64 Tältä osin ei voida hyväksyä, että jonkin ammatin harjoittamista sääntelevät säännöt eivät periaatteessa kuuluisi EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan ainoastaan sillä perusteella, että toimivaltaiset elimet katsovat niiden koskevan "ammattietiikkaa".

65 Tällaisen säännön pätevyyttä kyseiseen perustamissopimuksen määräykseen nähden voidaan arvioida ainoastaan tapauskohtaisesti ja ottamalla tällaisessa arvioinnissa huomioon etenkin säännön vaikutus ammattikunnan jäsenten toimintavapauteen ja ammattikunnan järjestäytymiseen sekä kyseisten palvelujen vastaanottajiin.

66 Lisäksi kantajan väitteidensä tueksi esittämällä oikeuskäytännöllä ei ole asiassa merkitystä. Kyseiset tuomiot koskevat sijoittautumisvapautta ja palveluiden tarjoamisen vapautta koskevia periaatteita. Tästä seuraa, että jäsenvaltiossa voimassa olevia yleistä etua palveleviin tarkoituksiin käytettäviä ammattietiikkaa koskevia sääntöjä voidaan näitä periaatteita loukkaamatta soveltaa ammattilaisiin, jotka ovat tulleet harjoittamaan toimintaansa kyseisen jäsenvaltion alueella. Sen sijaan mitään johtopäätöstä ei voida tehdä siitä, voidaanko asiassa soveltaa EY 81 artiklaa.

67 EY:n perustamissopimuksen laatijat ovat sopineet nimenomaisesti siitä, että tiettyihin toimintoihin ei sovelleta kilpailunrajoituksia tai että niihin sovelletaan erityistä järjestelmää. Tämä koskee sekä maataloustuotteiden tuotantoa ja kauppaa (EY 36 artikla) (yhdistetyt asiat 209/84—213/84, Asjes ym., tuomio 30.4.1986, Kok. 1986, s. 1425, 40 kohta; Kok. Ep. VIII, s. 571) että aseiden ja sotatarvikkeiden tuotantoa ja kauppaa (EY 296 artikla).

68 Näin ollen on tutkittava, onko komissio toiminut oikein, kun se on arvioinut, että päätöksessä kyseenalaistetut menettelysääntöjen 2 artiklan säännökset ovat EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja kilpailunrajoituksia.

69 Kuten etenkin päätöksen 43 ja 46 perustelukappaleesta ja päätösosan 1 artiklasta käy ilmi, menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäisessä ja kolmannessa alakohdassa kielletään asiamiehiä koskeva vertaileva mainonta.

70 Kyseinen kolmas alakohta ei koske vertailevaa mainontaa eikä asiamiesinstituutin jäsenten välisiä suhteita vaan ainoastaan "toisen ammatillisen yhteisön nimen mainitsemista, jollei jäsenen ja tällaisen yhteisön välillä ole kirjallista sopimusta". Tämän säännöksen tarkoituksena on siten sen välttäminen, että asiamies käyttäisi perusteetta hyväkseen ammatillisia suhteita.

71 Komissio on näin ollen virheellisesti katsonut, että kyseinen alakohta muodostaa kilpailunrajoituksen ja että se näin ollen olisi ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa siltä osin kuin siinä kielletään asiamiehiä koskeva vertaileva mainonta. Päätöksen 1 artikla on tältä osin kumottava.

72 Menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetyn varsinaisen vertailevan mainonnan kiellon osalta on todettava ensiksi, että mainonta on tiettyjen markkinoiden kilpailutilanteen tärkeä osatekijä, koska sen avulla voidaan paremmin ymmärtää, minkälaisia ovat kyseisten toimijoiden ansiot, niiden suoritteiden laatu ja hinnat.

73 Vertailevan mainonnan avulla, silloin kun sitä käytetään lojaaleissa olosuhteissa ja hyväksyttyjen menettelysääntöjen mukaisesti, voidaan lisätä käyttäjillä olevaa tietoa ja vaikuttaa siten sellaisen patenttiasiamiehen valintaan, jonka puoleen käyttäjät voivat kääntyä koko yhteisön alueella.

74 Tämän vuoksi pelkkä vertailevan mainonnan kielto rajoittaa tehokkaimpien asiamiesten mahdollisuuksia kehittää omia palveluitaan. Tämän vuoksi kunkin patenttiasiamiehen asiakaskunta rajoittuu kotimaan markkinoihin.

75 Komissio on siten katsonut päätöksessään perustellusti, että lojaalilla ja asianmukaisella vertailevalla mainonnalla on myönteisiä vaikutuksia kilpailuun (41 perustelukappale), ja toisaalta, että tämän kaltaisen mainonnan kaikenlainen kieltäminen päinvastoin rajoittaa kilpailua (43 perustelukappale).

76 Kantajan väitettä, jonka mukaan "menestyksen tulisi perustua pikemminkin ansioihin kuin mainonnan aiheuttamaan vetovoimaan, millä suositaan asiamiehiä, jotka ovat vahvimmassa taloudellisessa asemassa", ei voida hyväksyä. Riittää kun todetaan, että tämä väite johtaisi siihen, että kaikenlainen mainonta olisi kiellettävä silloin, kun mainonta hyödyttää patenttiasiamiehiä, jotka ovat merkittävässä taloudellisessa asemassa. Menettelysääntöjen 2 artiklan a kohdasta käy päinvastoin ilmi, että patenttiasiamiehillä on yleisesti ottaen oikeus mainostaa.

77 Kantaja väitti lisäksi, että vertailevan mainonnan kielto perustuisi "hienotunteisuuteen", "arvokkuuteen" ja "tarpeelliseen kohteliaisuuteen", joiden on vallittava kyseessä olevan kaltaisen ammattikunnan sisällä.

78 Koska ei ole näytetty toteen, että vertailevan mainonnan ehdoton kielto olisi objektiivisesti ottaen tarpeen kyseessä olevan ammattikunnan arvokkuuden ja ammattietiikan säilyttämiseksi, kantajan väitteet eivät vaikuta päätöksen laillisuuteen.

79 Näin ollen ei ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt virheen, kun se on katsonut, että pelkkä patenttiasiamiesten välisen vertailevan mainonnan kielto kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

80 Päätöksen 1 artiklaa koskeva kumoamisvaatimus siltä osin kuin se koskee menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäistä alakohtaa on näin ollen hylättävä.

Kumoamisvaatimus, joka koskee päätöksen 1 artiklan ensimmäistä kohtaa siltä osin kuin se koskee menettelysääntöjen 5 artiklan c kohtaa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

81 Kantaja väittää, että EY:n perustamissopimusta ja direktiiviä on rikottu.

82 Kantaja väittää, että menettelysääntöjen 5 artiklan c kohta vastaa kaikkeen ammatilliseen toimintaan sovellettavaa klassista ammattietiikan sääntöä.

83 Kantaja viittaa kyseisen toiminnan erikoislaatuun ja etenkin niiden oikeuskäytännössä hyväksyttyihin ammattieettisiin sääntöihin (ks. edellä 56 kohta) ja väittää, että kyseinen säännös ei rajoita kilpailua.

84 Kantajan mukaan ainoastaan patenttiasiamiehen "aktiivinen toimenpide", joka kohdistuu toisten patenttiasiamiesten asiakkaisiin samassa asiassa, on kielletty, ja tämä on olennainen ammattieettinen velvollisuus, joka on tarpeen jokaisessa vapaassa ammatissa ja joka perustuu hienotunteisuuden ja lojaliteettiperiaatteeseen. Kielto ei kantajan mukaan vaikuta kilpailuun, koska asiakkaan pyyn-

nöstä uusi patenttiasiamies voi alkaa toimia hänen lukuunsa tai useampia patenttiasiamiehiä voidaan kilpailuttaa saman asian osalta. Kuka tahansa patenttiasiamiehen asiakkaista voi kuitenkin saada mainostarjouksen joltain muulta patenttiasiamieheltä, koska mainonta on yleisesti ottaen sallittua.

85 Kielto lähestyä toisen patenttiasiamiehen asiakkaita on kantajan mukaan perusteltu sekä tilanteessa, jossa asia on vireillä, minkä myös komissio myöntää, että tilanteessa, jossa asian käsittely on jo päättynyt. Kiellolla pyritään kantajan mukaan ainoastaan estämään vilpillisten käytäntöjen syntyminen patenttiasiamiesten keskuudessa, koska toisen patenttiasiamiehen asiakkaan lähestymistä vireillä olevan tai jo päättyneen asian yhteydessä voidaan vain kriittisesti tarkasteltuna pitää perusperiaatteiden eli lojaliteettiperiaatteen ja yhteisymmärryksen periaatteen vastaisena toimintana.

86 Komissio toteaa, että riidanalainen säännös muodostaa vähintäänkin esteen patenttiasiamiehen palvelujen tarjoamiselle jo käsitellyssä asiassa ja siten patenttiasiamiehen mahdollisuudelle näyttää kyvykkyytensä, minkä vuoksi sen on vaikeampi lähestyä toisten patenttiasiamiesten vanhoja asiakkaita.

87 Asiakkaan oikeus vaihtaa asiamiestä tai pyytää itsenäinen lausunto ei poista tätä ongelmaa, koska nämä vaihtoehdot edellyttävät asiakkaan toimenpidettä, joka perustuu asiakkaan omaan mielipiteeseen, ilman, että ammattilaiset voivat tarjota spontaanisti neuvoa.

88 Kun otetaan huomioon menettelysääntöjen 5 artiklan c kohdan epäselvä sanamuoto, säännöksestä voi tulla vakava este ammatillisten suhteiden solmimiselle toisten patenttiasiamiesten entisten asiakkaiden kanssa. Kyse ei ole pelkästään siitä, että rajoitetaan asiamiehen oikeutta lähestyä toisen asiamiehen asiakasta samassa asiassa, kuten kantaja antaa ymmärtää.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

89 On selvää, että komissio ei ole tehnyt varaumaa menettelysääntöjen 5 artiklan c kohdasta, vaikka kyseisessä säännöksessä esiintyy "kielto tarjota oma-aloitteisesti palveluja, jotka liittyvät tapaukseen, jota toinen asiamies parhaillaan käsittelee" (päätöksen 37 perustelukappale).

90 Sen sijaan komissio on esittänyt väitteitä niiden tilanteiden osalta, joissa asian käsittely on jo päättynyt.

91 On todettava heti alkuun, että toisin kuin päätöksen 37 perustelukappaleen ensimmäisessä lauseessa todetaan, menettelysääntöjen 5 artiklan c kohdassa patenttiasiamiestä ei kielletä "ilmaisemasta mielipidettään tietystä tapauksesta toisen asiamiehen asiakkaalle — — kun toinen asiamies on päättänyt tämän asiakkaan tapauksen käsittelyn".

92 Kuten menettelysääntöjen 5 artiklan c kohdan sanamuodostakin käy ilmi, säännöksessä kielletään asiamiestä hänen tarjotessaan palvelujaan toisen asiamiehen asiakkaalle ainoastaan esittämästä mielipiteitään jo päättyneestä asiasta kyseiselle asiakkaalle ja erityisesti käyttämästä hyväkseen kyseistä asiaa solmiakseen liikesuhteen tämän asiakkaan kanssa.

93 Komissio tarkensi kuitenkin päätöksen 37 perustelukappaleen toisessa kohdassa esiintyviä väitteitään. Komissio toteaa tässä kohdassa näin: "jos asiamies ei voi esittää mahdolliselle asiakkaalle mielipidettään tietystä tapauksesta, jonka toinen asiamies on jo hoitanut, asiamiehen on mahdotonta tarjoutua käsittelemään uusia tapauksia, jotka liittyvät tähän tiettyyn tapaukseen. Tämä aiheuttaa asia-

miehelle vaikeuksia solmia ylipäänsä minkäänlaisia ammatillisia suhteita tähän asiakkaaseen." Tämän vuoksi komissio toteaa päätöksen 1 artiklan 1 kohdassa, että menettelysääntöjen 5 artiklan c kohta on perustamissopimuksen 85 artiklan vastainen.

94 Kyseistä arviointia ei voida hyväksyä, koska menettelysääntöjen 5 artiklan c kohdalla ei ole komission sille antamaa ulottuvuutta.

95 Kuten edellä on mainittu, kyseisessä artiklassa ei kielletä palvelujen tarjoamista. Siinä ei myöskään kielletä asiamiestä toisen asiamiehen asiakasta lähestyttäessä viittaamasta asiamiehen kokemusta, ominaisuuksia, koulutusta tai hintoja koskevaan tietoon. Artiklassa ei kielletä myöskään mielipiteiden vaihtoa edes tietystä yksittäisestä tapauksesta, mikäli asiakas ilmoittaa haluavansa itsenäisen lausunnon tai haluavansa vaihtaa asiamiestä.

96 Menettelysääntöjen 5 artiklan c kohdassa kielletään yksinomaan mielipiteiden vaihto asiamiehen aloitteesta asiakkaan kanssa silloin, kun on kyse yksittäisestä jo päättyneestä tapauksesta, jonka on käsitellyt toinen asiamies, ja asiakas voi antaa suostumuksensa mielipiteiden vaihtoon myös tällaisessa tapauksessa.

97 Näin ollen komissio on virheellisesti katsonut, että kyseisellä säännöksellä "rajoitetaan huomattavasti patenttiasiamiesten mahdollisuuksia tarjota palvelujaan potentiaalisille asiakkaille (kotimaan- tai ulkomaanmarkkinoilla), jotka ovat aikaisemmin olleet tietyn tapauksen osalta toisen patenttiasiamiehen asiakkaita" (päätöksen 43 perustelukappale).

98 Kuten menettelysääntöjen 5 artiklasta ilmenee, kyseisen artiklan c kohdan tavoitteena on tosiasiassa välttää se, että patenttiasiamies asiakkaalle palveluja tarjotessaan menettelisi kollegaansa halventavalla tavalla kyseenalaistamalla kyseisen kollegan toiminnan jo päättyneessä asiassa.

99 Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen on todettava, että komissio tukeutui menettelysääntöjen 5 artiklan c kohdan virheelliseen analyysiin, kun se katsoi, että kyseinen kohta on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kilpailunrajoitus.

100 Päätöksen 1 artikla on näin ollen kumottava siltä osin kuin se koskee menettelysääntöjen 5 artiklan c kohtaa.

Toissijainen vaatimus, joka koskee päätöksen 1 artiklan toisen kohdan kumoamista siltä osin kuin siinä myönnetään ainoastaan määräaikainen poikkeus

101 Kun otetaan huomioon edellä esitetty päättely, nyt käsiteltävä toissijainen vaatimus on tutkittava ainoastaan siltä osin kuin se koskee menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäistä alakohtaa.

102 Kantaja vetoaa kolmeen kanneperusteeseen, jotka koskevat perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä sekä EY 81 artiklan 3 kohdan ja asetuksen N:o 17 8 artiklan rikkomista.

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä

103 Kantaja väittää, että komissio ei selvitä päätöksessään, miksi poikkeusluvan edellytykset eivät täyty enää 1 artiklan toisessa kohdassa säädetyn siirtymäajan päätyttyä eli 23.4.2000.

104 Tätä kanneperustetta ei voida hyväksyä.

105 Päätöksen 48 perustelukohdassa komissio esitti, että 23.4.2000 valittiin päivämääräksi etenkin sen takia, että se oli sama kuin päivämäärä, johon mennessä direktiivi oli saatettava osaksi kansallista oikeusjärjestystä.

106 Näin ollen päätöksessä on EY 253 artiklan mukainen selkeä ja yksiselitteinen yhteenveto komission perusteluista.

Toinen kanneperuste, joka koskee EY 81 artiklan 3 kohdan rikkomista

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

107 Kantaja toteaa ensiksi, että vastineessaan komissio viittasi useiden jäsenvaltioiden 17.11.1998 pidetyssä kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevän neuvoa-antavan komitean kokouksessa ilmaisemaan kantaan. Kantajan vaatimuksesta huolimatta komissio ei kuitenkaan antanut kantajalle kyseisen komitean antamaa lausuntoa sillä perusteella, ettei se ollut julkinen. Kantajan mukaan yhteisöjen tuomioistuin katsoi yhdistetyissä asioissa 100/80—103/80, Musique diffusion française ym. vastaan komissio, 7.6.1983 antamassaan tuomiossa (Kok. 1983, s. 1825; Kok. Ep. VII, s. 133), että kyseessä olevan kaltaista lausuntoa ei voida antaa nähtäväksi asetuksen N:o 17 10 artiklan 6 kohdan perusteella. Toisin sanoen komissio käytti kirjoituksissaan kontradiktorisen ja puolustautumisoikeuksia koskevan periaatteen vastaisesti otteita asiakirjasta, jonka osalta komissio tiesi, ettei se voisi esittää sitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

108 Kantajan mukaan kaikki viittaukset riidanalaiseen lausuntoon ja väitteeseen, jonka tueksi komissio esitti lausunnon, on näin ollen jätettävä käsittelyssä huomioon ottamatta.

109 Asiakysymyksen osalta kantaja väittää, että kaikki EY 81 artiklan 3 kohdan soveltamisedellytykset ovat täyttyneet ja pysyvä poikkeuslupa voidaan myöntää. Kieltäytyessään myöntämästä tällaista poikkeusta komissio rikkoi kyseistä perustamissopimuksen määräystä.

110 Menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäinen alakohta edistää kyseessä olevien palvelujen jakelua ja/tai taloudellista kehitystä varaten käyttäjille siitä syntyvästä hyödystä kohtuullisen osan EY 81 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

111 Kyseinen säännös muodostaa kantajan mukaan itse asiassa ammattieettisen velvollisuuden, jonka tarkoituksena on edistää ammatillista toimintaa ohjaavan etiikan ja olennaisten periaatteiden noudattamista. Päätavoitteena on siten taata patenttiasiamiesten palvelujen jatkuva kehittäminen, mistä asiakkaat välittömästi hyötyvät.

112 Vertailevan mainonnan kielto parantaa kantajan mukaan sellaisten ammattilaisten palvelujen tarjontaa, joiden on asiakkaidensa hyväksi laadittava eurooppapatenttihakemuksia ja puolustettava asiakkaitaan viraston menettelyissä.

113 Patenttiasiamiesten suoritteiden monitahoisuuden vuoksi niitä on tosiasiassa vaikeaa verrata objektiivisesti. Kantajan mielestä vertailu on mahdotonta hintojenkin osalta, koska niihin vaikuttavat monet tekijät: tuntimäärän lisäksi asiantuntevuus, kokemus jne. Kaikenlainen vertailu voi tämän vuoksi olla harhaanjohtavaa ja vastoin direktiivin 3 a artiklaa.

114 Lisäksi energian- ja ajanhukka, joka aiheutuu turhasta yrityksestä vertailla asiamiesinstituutin jäsenten toimintaa, heikentää kantajan mukaan asiamiesten palvelujen laatua ja saattaa muuttaa yleisön silmissä kyseisten ammattilaisten antamaa kuvaa oikeudenkäyttöön osallistuvista elimistä. Vertailevan mainonnan mahdollinen hyväksyminen hyödyttäisi loppujen lopuksi ainoastaan patenttiasiamiehiä, joilla on vahva markkina-asema ja merkittäviä taloudellisia resursseja, muiden patenttiasiamiesten kustannuksella, jotka saattaisivat näin ollen joutua lopettamaan toimintansa.

115 Kantajan mukaan vertailevan mainonnan kiellolla estetään se, että kuluttajien olisi maksettava kustannukset, jotka aiheutuvat kyseisestä mainonnasta ja sellaisten vertailussa käytettävien tekijöiden etsimisestä, joita on käytännössä mahdotonta löytää.

116 Toiseksi riidanalainen säännös on kantajan mukaan EY 81 artiklan 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla välttämätön, kun otetaan huomioon patenttiasiamiesten ammatin erityislaatu heidän "osallistuessaan yleisen edun mukaiseen toimintaan".

117 Kolmanneksi kilpailua ei kantajan mukaan poisteta kyseessä olevien palvelujen olennaiselta osalta. Tiettyjä mainonnan ja palvelujen tarjonnan keinoja koskevia kieltoja lukuun ottamatta asiamiesinstituutin jäsenille jäisi vapaus kilpailla monilla muilla tavoilla.

118 Lopuksi kantaja toteaa, että päätöksessä hyväksytty ratkaisu toisi 23.4.2000 lähtien mukanaan erottelun patenttiasiamiesten, joiden osalta vertaileva mainonta olisi sallittu, ja sellaisten ammatinharjoittajien, kuten asianajajien ja teollisoikeuskonsulttien välillä, joiden osalta vertaileva mainonta pysyisi kiellettynä useissa jäsenmaissa.

119 Komissio katsoo, että poikkeusluvan kestoa vahvistettaessa komissiolla on harkintavaltaa, jonka suhteen laillisuusvalvonta on rajattua (asia T-17/93, Matra Hachette v. komissio, tuomio 15.7.1994, Kok. 1994, s. II-595).

120 Vastauksena kantajan väitteeseen, joka koskee viittausta kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevän neuvoa-antavan komitean antamaan

lausuntoon, komissio muistuttaa, että lausunnon tiedoksi antamatta jättäminen ei ole sen periaatteen vastaista, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on kunnioitettava (edellä mainitussa asiassa Musique diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 36 kohta). Poikkeuksen keston määrittely perustui komission mukaan ainoastaan päätöksen 48 perustelukohdassa esitettyihin arviointeihin.

121 Nyt käsiteltävässä asiassa komissio arvioi, että vaikka 23.4.2000 asti voimassa oleva poikkeus oli kestoltaan rajattu, poikkeuksen kesto oli riittävä, jotta patenttiasiamiehet ja käyttäjät voivat totuttautua asteittain uuteen tilanteeseen.

122 Komissio toteaa, että melkein kaikki väitteet, jotka kantaja on esittänyt sen toteen näyttämiseksi, että vertailevan mainonnan kielto täyttää pysyvästi EY 81 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset, liittyvät ensimmäiseen edellytykseen, joka koskee tuotannon tai tuotteiden jakelun tehostamista tai teknisen tai taloudellisen kehityksen edistämistä. Nämä väitteet eivät kuitenkaan ole vakuuttavia. Osalla väitteistä yritetään kiistää se, että patenttiasiamiehet ovat EY 81 artiklassa tarkoitettuja yrityksiä. Jotkut väitteet ovat epämääräisiä arviointeja, joissa tuomitaan pelkkä vertailevan mainonnan käsite kaikkien ammattien osalta, vaikka yhteisön lainsäätäjä on ottanut päinvastaisen kannan; lisäksi kyseisellä kritiikillä ei ole kohdetta, kun otetaan huomioon direktiivissä säädetyt vertailevan mainonnan laillisuutta koskevat ehdottomat edellytykset. Loput väitteistä koskevat mainontaa yleensä, vaikka menettelysäännöissä jo sallitaan tietyt mainonnan muodot.

123 Niiden väitteiden osalta, joilla kyseenalaistetaan erityisesti patenttiasiamiesten ammatissa käytetyn vertailevan mainonnan tietyt piirteet, kuten vaikeus vertailla hintoja objektiivisesti tai harhaanjohtavan mainonnan vaara, komissio toteaa, että näihin kysymyksiin löydetään vastaus tiukoista kumulatiivisista edellytyksistä, joiden on täytyttävä, jotta vertaileva mainonta olisi direktiivin nojalla laillista.

124 Lopuksi komissio hylkää sellaista erottelua koskevan kantajan väitteen, joka tämän mukaan vallitsisi 23.4.2000 lukien patenttiasiamiesten ja muiden ammatinharjoittajien välillä. Kyseinen erottelu on komission mukaan seurausta kansallisten oikeusjärjestysten epätäydellisestä yhdenmukaistamisesta, eikä se ole seurausta päätöksestä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

125 Päätöksen 1 artiklasta käy ilmi, että perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan ja menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan ensimmäisen alakohdan mukaisesti on todettu, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan säännöksiä ei sovelleta.

126 Poikkeuslupa on myönnetty 23.4.2000 saakka.

127 Kantaja pyrkii perusteluissaan näyttämään toteen, että menettelysääntöjen riidanalainen säännös täyttää poikkeusluvan myöntämiselle asetetut edellytykset.

128 Kun otetaan huomioon se, mitä komission päätöksessä tältä osin todetaan, tällaiset perustelut ovat tehottomia. Kantajan esittämä kiistäminen voi koskea ainoastaan kyseisen poikkeuksen voimassaoloa.

129 Tältä osin on todettava, että poikkeuksen voimassaoloajan on oltava riittävän pitkä, jotta ne, joille poikkeus on myönnetty, kykenevät saavuttamaan ne edut, joiden vuoksi poikkeus on myönnetty (yhdistetyt asiat T-374/94, T-375/94, T-384/94, T-388/94, European Night Services ym. v. komissio, tuomio 15.9.1998, Kok. 1998, s. II-3141, 230 kohta).

130 Nyt käsiteltävässä tapauksessa päätöksessä mainittu pääasiallinen hyöty on se, että taataan siirtymävaihe kohtuullisissa olosuhteissa. Tämän vuoksi päivämääräksi on valittu 23.4.2000, joka vastaa määräaikaa, johon mennessä direktiivi oli saatettava osaksi kansallista oikeusjärjestystä.

131 Kantaja ei ole esittänyt mitään erityistä perustetta näyttääkseen toteen sen, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se on valinnut kyseisen päivämäärän, joka on vuotta myöhäisempi kuin päätöksen hyväksymispäivämäärä.

132 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

133 On lisäksi todettava, että komissio on vastineessaan perustanut väitteensä tiettyyn asiakirjaan, vaikka se tiesi, ettei sitä ole voitu antaa tiedoksi kantajalle. Kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevän neuvoa-antavan komitean antaman lausunnon tiedoksi antamatta jättäminen EY 81 artiklan täytäntöönpanomenettelyn hallinnollisen vaiheen aikana, ei ole sen periaatteen vastaista, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on kunnioitettava (edellä mainitussa asiassa Musique diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 36 kohta), sen sijaan oikeudenkäynnin asianosainen voi loukkaamatta kontradiktorista periaatetta ainoastaan poikkeuksellisissa olosuhteissa vedota väitteidensä tueksi asiakirjaan, jota asianosainen ei voi antaa muille asianosaisille tiedoksi.

134 Edellä esitetyistä seikoista seuraa, että koska kyseinen asiakirja ei ole tarpeellinen nyt käsiteltävän asian ratkaisemisessa, kyseisestä toteamuksesta ei voida katsoa olevan minkäänlaisia seurauksia.

Kolmas kanneperuste, joka koskee asetuksen N:o 17 8 artiklan rikkomista

135 Kantaja väittää, että komissio rikkoi asetuksen N:o 17 8 artiklaa. Vaikka komissio nimenomaisesti totesi, että perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaiset edellytykset täyttyivät, komissio myönsi ainoastaan määräaikaisen poikkeusluvan, jota ei voida uusia.

136 Asetuksen N:o 17 8 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan poikkeuslupapäätös "annetaan määräajaksi" ja se "voidaan hakemuksesta uudistaa, jos perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa määrätyt edellytykset edelleen täyttyvät".

137 Nyt käsiteltävässä asiassa poikkeuslupa on annettu 23.4.2000 asti, eikä mikään estä kantajaa vaatimasta komissiolta sen uudistamista.

138 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

139 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi.

140 Nyt käsiteltävässä asiassa yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin velvoittaa asianosaiset vastaamaan omista oikeidenkäyntikuluistaan, joihin katsotaan kuuluvan myös välitoimimenettelystä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(toinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (IV/36147 — Euroopan patenttiviraston hyväksymien asiamiesten menettelysäännöt (EPI)) 7 päivänä huhtikuuta 1999 tehdyn komission päätöksen 1999/267/EY**

1 artikla kumotaan siltä osin kuin se koskee Euroopan patenttiviraston hyväksymien asiamiesten instituutin menettelysääntöjen 2 artiklan b kohdan kolmatta alakohtaa ja 5 artiklan c kohtaa.

2) Kanne hylätään muilta osin.

3) Asianosaiset vastaavat kukin omista oikeudenkäyntikuluistaan, joihin katsotaan kuuluvan myös välitoimimenettelystä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

Meij Potocki Pirrung

Julistettiin Luxemburgissa 28 päivänä maaliskuuta 2001.

H. Jung

kirjaaja

A. W. H. Meij

jaoston puheenjohtaja